

Help de Steenuil verdwijnt!

De achteruitgang van de Steenuil was in 1997 de directe aanleiding voor de oprichting van de stichting STONE (Steenuilenoverleg Nederland). Doelstelling van STONE is om onderzoek te doen naar de oorzaken van de achteruitgang en maatregelen te treffen om deze achteruitgang tot staan te brengen. STONE wil onderzoek door vrijwilligers en onderzoekers stimuleren en op elkaar afstemmen.

Handleiding

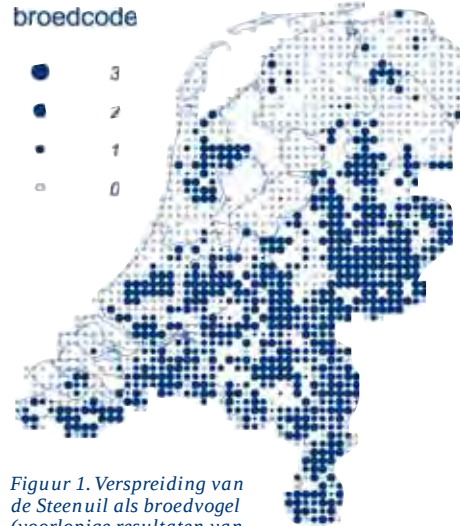
Om dit alles te onderbouwen en te bevorderen is begin 2001 een fraai uitgegeven **Handleiding voor onderzoek en bescherming*** uitgebracht. De handleiding gaat uitgebreid in op het voorkomen in Nederland, het leefgebied, voedsel, de leefwijze en bedreigingen. Onderzoek komt ruim aan bod. Het begint met het inventariseren van territoria en onderzoek naar nestplaatsen en komt via broedbiologisch, ring- en populatieonderzoek terecht bij voedselonderzoek. Verder aandacht voor beschermingsmaatregelen, nestkasten en de onvermijdelijke knotwilgen. Informatie en kennis druipt bij wijze van spreken van de pagina's af. Pittige materie (groeicurves, ijklijnen) wordt afgewisseld met minder zware onderwerpen (aanleg van overhoekjes en 'muizenruiters'; een muizentrekpleister gemaakt van houten staken). In de handleiding krijgen we Steenuilen van alle kanten te zien, als uilskuiken, in de handen van twee boerinnen, als meetobject 'in de tang' of in een margarine-weegbakje en als slachtoffer van verkeer en verdrinking. Je krijgt er zin in met zo'n handleiding en dat is ook de bedoeling, want er valt nog heel wat te doen. Dat laatste weten we maar al te goed bij SOVON, want de Steenuil komt maar magertjes voor in de broedvogelstatistiek. Het tellen van het aantal Steenuilen is niet eenvoudig stelt de handleiding terecht. Dit blijkt ook uit resultaten van de atlas- en monitoringprojecten van SOVON. Zelfs de geregeld dagactieve Steenuil laat zich moeilijk in cijfers vangen.

Verspreiding

Voor Steenuilen moet je naar Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant of Limburg.

Daar is de atlaskaart dicht bezaaid met bezette atlasblokken (figuur 1). In de overige provincies kun je de 'Kwik-oele' ook aantreffen (hoewel Flevoland?), maar daar is de verspreiding meer verbrokkeld. In de jaren zeventig is de landelijke verspreiding ook in kaart gebracht tijdens het eerste atlasproject voor broedvogels. De toenmalige verspreiding was ruimer, hoewel al gewag werd gemaakt van inkrimping. In vergelijking met 25 jaar geleden moeten vooral in Groningen en Friesland flinke oppervlakten het thans vrijwel zonder Steenuilen stellen. Voorts toont de nieuwe kaart in Noord- en Zuid-Holland en Zeeland aanmerkelijk meer hiaten. Overigens kan de kaart van het nieuwe atlasproject bij de lastig te inventariseren Steenuil nog onterechte lacunes vertonen. Heeft u broedmeldingen van de Steenuil uit 1998-2000 uit gebieden die op figuur 1 niet zijn ingevuld, geef die dan snel door aan SOVON (atlasblok of plaats, broedzekerheid en aantal). Dan kunnen ze nog worden meegenomen in

broedcode

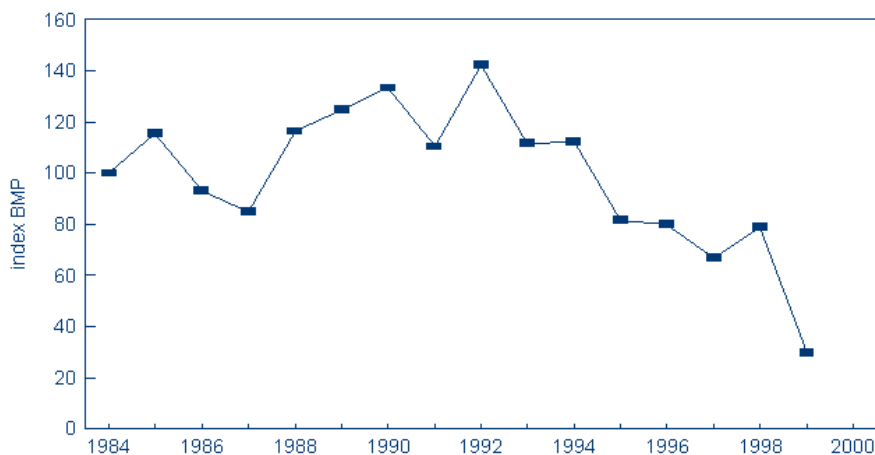
Figuur 1. Verspreiding van de Steenuil als broedvogel (voorlopige resultaten van het Nieuwe Atlasproject 1998-2000)

de nieuwe atlas. Uiteraard komt deze informatie ook bij STONE terecht.

Aantalsontwikkeling

De Steenuil-grafiek van het Broedvogel Monitoring Project (BMP) laat sinds de start (index 100 in 1984) schommelingen zien, maar in de jaren negentig een onmiskenbare afname. Sommige pieken en dalen zijn misschien een gevolg van koude winters (bijv. 1986-87, 1996-97), goede muizenjaren (bijv. 1985, 1990) of onvolledige informatie (1999). Het jaarlijkse aantal Steenuilen is in het BMP echter niet groot (20-170 paren), al loopt het wel op; verder laat de verspreiding van de proefvlakken over de vette en magere gebieden te wensen over, zodat we de nodige slagen om de arm moeten houden wat betreft de (landelijke?) betrouwbaarheid van deze aantalsontwikkeling. Dankzij de door SOVON verzamelde oude inventarisatiegegevens kunnen we wat verder terugkijken. Daaruit blijkt dat de stand medio jaren zeventig ruim het dubbele bedroeg van

Figuur 2. Aantalsontwikkeling van de Steenuil in 1984-99 (BMP)

die tijdens het dieptepunt in 1983-87. De beginjaren zeventig kenden echter ook een relatief lage stand. De afname in 1984-99 bedraagt volgens het BMP 20-25%, maar sinds de jaren zeventig zou die wel eens op 50% uit kunnen komen. Rekenen we dit om naar de landelijke populatieschatting dan zal er van huidige stand niet veel meer over zijn dan het minimum van de geschatte 6000-12.000 paren voor de jaren zeventig en tachtig. De Steenuil is inderdaad een soort waar we ons terecht zorgen om maken. Nu maar hopen dat door uitvoering van de adviezen uit de hand-leiding het tij voor dit uiltje zal keren.

Arend van Dijk,
met medewerking van
Hein Bloem van STONE

* Handleiding is voor f 22,50 te bestellen bij STONE Rusthoven 7, 9301 TD Roden, 050-5016044

Video

Marc Plomp heeft zijn inmiddels vijfde video-jaaroverzicht samengesteld. Hierin zijn ruim 60 in Nederland en België in 2000 waargenomen zeldzame vogelsoorten opgenomen. Verschillende fanatieke amateurfilmers leverden de beelden voor deze *Plomp Digital Video/ Dutch Birding Association/ Cursorius Photo & Video Library*-productie waarbij het commentaar door Diederik Kok werd ingesproken. Te zien zijn o.a. Kleine Kokmeeuw, Sneeuwuil, Franklins Meeuw, Alpenheggenmus, Grijskopspecht, Spaanse Mus, Arendbuizerd, Turkestaanse Klauwier en Kleine Sprinkhaanzanger. Het overzicht is volledig chronologisch; soorten die op verschillende data zijn gezien (en gefilmd), worden op verschillende momenten in de video getoond. Er was ook iets voor te zeggen geweest om de fraaiste beelden per soort bijeen te zetten en als een blok te presenteren. Intermezzo's belichten het menselijk aspect, met kleumende telescoopdragers en helaas, nee, het vogeltje niet meer gezien. Voor de echte liefhebbers is deze band ongetwijfeld smullen! Door f65,- (incl. verzendkosten) over te maken op rekening 89.90.07.287 t.n.v. Plomp Digital Video te Linschoten onder vermelding van Video 2000 en uw naam en adres is de video te bestellen.

De Vlaamse Broedvogelatlas: ook hier verloopt het vlot!

Wat vooraf ging...

Hierbij kort een berichtje van de zuiderburen! Zoals sommigen misschien al wel weten, werd ook in Vlaanderen gestart met de inventarisaties voor een nieuwe broedvogelatlas. De vorige (Devillers et al. 1988) was gebaseerd op gegevens van 1973-1977 en dus zeker aan vernieuwing toe. Het eigenlijke opstarten van het project heeft even geduurd, maar nu zitten we op kruissnelheid en is het eerste inventarisatieseizoen achter de rug. In totaal werkten een 1000-tal amateur-veld-ornithologen mee en hun aantal groeit nog steeds.

Vergelijken met Nederland mogelijk!

Er werd voor geopteerd om de Nederlandse atlasmethode in grote lijnen over te nemen, dus inclusief het raster van 8 steekproefhokjes. Het voordeel hiervan is dat de resultaten volledig vergelijkbaar en inpasbaar zullen zijn. Het verspreidingsgebied van onze broedvogels houdt immers niet op aan de grens en het zou interessant zijn dit alles op een iets groter schaalniveau te kunnen bekijken! Dus binnenkort misschien grotere verspreidingskaarten dan jullie tot nu toe gewend zijn!

Stand van zaken

Maar hoever staan wij eigenlijk al? Wel, we mogen niet klagen! In het eerste jaar (2000) werden maar liefst 230 hokken aangepakt. Dit is ruim 1/3 als je weet dat Vlaanderen in totaal 645 hokken telt. De inzameling van de formulieren verliep over het algemeen zeer vlot hoewel momenteel toch nog enkele hokjes achter zijn. Het totaal van 230 zou dus wel eens eerder richting 250 kunnen gaan!

Eerste resultaten

Zoals uiteraard te verwachten viel zijn er zowel positieve als negatieve uitschietters te melden. Zoals op zoveel plaatsen in Europa doen de soorten van het land-

bouwareaal het vrij slecht. Veldleeuwerik, Geelgors, Paapje, Graspieper, allen gaan ze er (soms sterk!) op achteruit.

De zeer voorlopige resultaten tonen anderzijds een sterke toename van veel soorten dagroofvogels zoals Bruine Kiekendief, Sperwer, Havik en Slechtvalk. Ook werden er nieuwe broedvogelsoorten gemeld voor Vlaanderen waaronder Lepelaar, Koereiger en Middelste Bonte Specht!

Een blik op de toekomst

Met het Nederlandse voorbeeld voor ogen zijn we hier in Vlaanderen uitermate gemotiveerd om even goed en volledig alles geïnventariseerd te krijgen. We zitten op schema, als we in 2001 een even groot aantal hokken afwerken als vorig jaar ziet het er zelfs zeer goed uit! Onze vrijwilligers staan in ieder geval te trappelen om er weer tegenaan te gaan! In 2002 moeten dan de laatste hokken voor de bijl zodat in 2003 de atlas kan worden geschreven.

Meer weten?

Geen enkel probleem, neem gewoon contact op met de (onderstaande) Vlaamse 'Atlasman' of surf even naar de website van het project : <http://www.instnat.be/broedvogels/> Op deze site zijn een heleboel verspreidingskaarten te vinden, nieuwtjes, foto's en recent ook de Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen.

Glenn Vermeersch, Anny Anselin en Koen Devos
Project Vlaamse Broedvogelatlas 2000-2003

Instituut voor Natuurbehoud
Kliniekstraat 25, 1070 Brussel
Tel : 00 32 2 558 18 26
Fax : 00 32 2 558 18 05
E-mail : glenn.vermeersch@instnat.be